

РОЗДІЛ 9 СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 342.9:347.99 (477)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ В УКРАЇНІ

ORGANIZATIONAL AND LEGAL PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT AND ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN JURISDICTIONAL SERVICE

Зуєва І.І., старший викладач кафедри
кримінального і адміністративного права
Одеський національний морський університет

Приступ В.М., старший викладач кафедри
кримінального і адміністративного права
Одеський національний морський університет

Статтю присвячено організаційно-правовим проблемам створення та діяльності Служби судової охорони в Україні, досліджено повноваження Служби судової охорони, виявлено проблемні питання механізму реалізації повноважень Служби судової охорони та законодавчі неузгодженості затверджених положень, запропоновано шляхи вирішення проблем.

Ключові слова: Служба судової охорони, Закон, повноваження, забезпечення, підтримання, охорона, безпека, громадський порядок.

Статья посвящена организационно-правовым проблемам создания и деятельности Службы судебной охраны в Украине, исследованы полномочия Службы судебной охраны, выявлены проблемные вопросы механизма реализации полномочий Службы судебной охраны и законодательные пробелы утвержденных положений, предложены пути решения проблем.

Ключевые слова: Служба судебной охраны, Закон, полномочия, обеспечение, поддержание, охрана, безопасность, общественный порядок.

Organizational and legal problems of institutionalization are assigned to the statute of the Service of the ship, to protect them, until the end of the day, as a matter of fact, they try to reprimand Ukrainians for overwhelmingly forcible violence. Rada of courts of Ukraine non-recurrently, meaningfully, of national policy and national guard, for good reason of justice and justice, without a doubt, with their function, and as a means of practice, and as a means of execution

On August 5, 2018, the Law of Ukraine "On the Judiciary and Status of Judges" came into force in connection with the adoption of the Law of Ukraine "On the Highest Anticorruption Court". In particular, in the Law of Ukraine "On the Judiciary and Status of Judges", Article 160 is replaced by Chapter 4 "Service of the Judicial Protection", which defines the issues of ensuring the protection and maintenance of public order in the courts by the Service of the Judicial Protection. Hence, great hopes rely on the new Institution.

In accordance with the Law of Ukraine "On the Judiciary and Status of Judges", the Service supports the maintenance of public order in court, the cessation of manifestations of contempt of the court, as well as the protection of court premises, organs and institutions of the justice system, performs functions related to the state security of personal safety of judges and members of their families, court employees, ensuring the safety of trial participants in court, etc.

At the same time, the approved provisions on the authority of the Service are not without disadvantages, in particular, regarding the interaction with the National Police of Ukraine, the National Guard of Ukraine in relation to the provisions stated in the normative legal acts; the expediency of the existence of the Service of the court administrators, whose main tasks are duplicate the powers of the Judicial Protection Service; including the grounds for the use of weapons, measures of physical influence and special means, etc. The foregoing indicates the need to amend the basic legislative provisions on the Judicial Protection Service.

Key words: judicial protection service, law, powers, maintenance, security, security, public order.

Проблема відсутності охорони судових установ постала однією з актуальніших з моменту ліквідації 7 листопада 2015 р. спецпідрозділів органів Міністерства внутрішніх справ України «Грифон», що призвело до вільного доступу до приміщень судів осіб, які перешкоджали роботі суддів, порушували громадський порядок, зривали судові засідання, що мало наслідком порушення права людини на звернення до суду по захист прав і свобод, а також становило реальну загрозу життю чи здоров'ю суддів, працівників апарату та відвідувачів суду. Як-от випадок у Нікопольському міськрайонному суді Дніпропетровської області, що призвів до загибелі двох осіб та поранення ще 10-ти. Такі події призводять до дестабілізації діяльності судової влади, становлять загрозу утвердженню в Україні принципу верховенства права, підривають основи правопорядку в державі, завдають непоправної шкоди авторитету України на міжнародній арені. Судова реформа та

міжнародні зобов'язання України певним чином зумовили вирішення цього питання. Так, 5 серпня 2018 р. набули чинності зміни в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з ухваленням Закону України «Про Вищий антикорупційний суд». Зокрема, у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» ст. 160 замінено на гл. 4 «Служба судової охорони», у якій визначено питання забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах Службою судової охорони.

Принцип незалежності суддів та їх недоторканності є важливою гарантією самостійності судової влади й умовою судового захисту прав людини й основоположних свобод. Існування правової держави і правосуддя без дотримання цього принципу неможливе. У правовій системі України основне нормативне закріплення принципу незалежності і недоторканності суддів має місце в ст. ст. 126, 129 Конституції України і конкретизується в

ст. ст. 6, 47, 48 Закону [1], у законах України «Про Конституційний Суд України» [2], «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [3] і в кодифікованих процесуальних документах. Норми, які містяться в цих нормативних актах, є імперативними й адресованими не тільки суддям, а й іншим особам.

У Рекомендації СМ/Рес (2010) 12 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів зазначено [4], що незалежність і недоторканність суддів не є привілеєм суддівського корпусу, а встановлюється з метою забезпечення і дії принципу верховенства права та права осіб на справедливе правосуддя. Виконавча та законодавча влада повинна гарантувати незалежність суддів та утриматися від дій, які можуть підірвати незалежність судової влади або довіру суспільства до неї. Судова охорона в більшості європейських країн покладається на правоохоронні органи. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки (далі – США) та Канаді гарантуванням безпеки судової влади займаються маршали, які є окремим правоохоронним органом. Отже, створення нової інституції щодо забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, безперечно, є позитивною новелою, водночас потребує дослідження, аналізу та врегулювання спірних питань.

Питання правового забезпечення охорони громадського порядку, зокрема гарантування безпеки учасників судового процесу, неодноразово приділялася увага таких учених, як: В. Авер'янов, М. Ануфрієв, О. Бандурка, Р. Ігонін, В. Петков, С. Шатрава. Окремі аспекти функціонування свого часу «судової міліції» на комплексному, системному рівні досліджувалися в дисертаційній праці С. Пашкова. Стосовно новоствореної Служби наукові дискусії відсутні у зв'язку з тим, що нині тільки має початися добір кандидатів на проходження служби, отже, відсутні дискусійні питання щодо організації її діяльності та функціонування.

Метою статті є дослідження та характеристика основних положень новоствореної інституції – Служби судової охорони – у зв'язку з ухваленням Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» та внесенням змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Уперше питання організації забезпечення працівників суду порушено 23 липня 1997 р. в наказі «Про створення спеціальних підрозділів міліції для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей і близьких родичів». Спочатку створений окремий взвод, пізніше рота судової міліції, поступово підрозділ модернізувався, охоплюючи кожного разу ширше коло завдань. Згодом, 19 листопада 2003 р., затверджено Положення «Про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон»». Спецпідрозділ «Грифон» не забезпечував 100% охорону всіх судів в Україні. В основному здійснювалась охорона апеляційних, окружних судів, розташованих в обласних центрах, а більшість місцевих, районних, міських судів першої ланки взагалі не охоронялись спеціальними підрозділами міліції. Врятувало ситуацію те, що в місцевих судах майже завжди слухалися кримінальні справи, тому в приміщеннях судів були працівники конвойних підрозділів міліції, які здійснювали охорону осіб, що трималися під вартою та доставлялися в суди для розгляду справ, до того ж була домовленість між Радою суддів України та Національною поліцією про охорону судів під час розгляду особливо резонансних справ. Ситуація, що склалася, потребувала нагального вирішення.

Так, 9 грудня 2015 р. за ініціативою Державної судової адміністрації України (далі – ДСАУ) урядом ухвалено постанову «Про забезпечення охорони судів, інших органів та установ судової системи, а також установ судових експертиз» № 906. Здавалося б, законодавчо проблему охорони вирішено. Тимчасово, на період до початку вико-

нання в повному обсязі повноважень відомчою воєнізованою охороною Державної судової адміністрації, охорону судів, інших органів та установ судової системи, а також установ судових експертиз покладено на підрозділи Національної гвардії і Національної поліції. Та для реалізації приписів цієї постанови необхідним було виконання ще двох пунктів цієї ж постанови, а саме затвердження Переліку судів, охорона яких здійснюється підрозділами Національної гвардії та Національної поліції, та Тимчасового порядку охорони судів [5].

ДСАУ на виконання постанови Кабінету Міністрів України (далі – КМ) від 9 листопада 2015 р. № 906 розроблено проект Тимчасового порядку охорони судів, інших органів та установ судової системи, а також установ судових експертиз, який опрацьований Міністерством внутрішніх справ (далі – МВС) та 16 січня 2016 р. остаточно погоджений ДСАУ. У свою чергу, 29 січня 2016 р. Мін'юст повернув без державної реєстрації для доопрацювання наказ МВС про затвердження тимчасового порядку охорони на прохання самого МВС [5]. Численні звернення ДСАУ, Ради суддів України (далі – РСУ) до виконавчої влади про невиконання постанови КМ № 906 так і не дали очікуваного результату.

З ухваленням нового Закону «Про судоустрій і статус суддів» у червні 2016 р. законодавець також передбачив, що тимчасово, на період до початку виконання в повному обсязі повноважень Служби судової охорони, підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, убезпечення учасників судового процесу здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії (п. 39 р. XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону «Про судоустрій і статус суддів») [5].

Цього разу вже Вища рада правосуддя (на час ухвалення закону – ВСЮ) разом із МВС за поданням ДСАУ мала затвердити тимчасовий порядок забезпечення охорони судів, органів та установ системи правосуддя, а також підтримання громадського порядку в них. На виконання приписів Закону тимчасовий порядок забезпечення охорони судів затверджений 26 грудня 2016 р. і ВСЮ, і МВС.

Документ визначив механізм забезпечення охорони приміщень судів, органів та установ системи правосуддя, підтримання громадського порядку в них, який здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії тимчасово, на період до початку виконання в повному обсязі повноважень Службою судової охорони.

На цей час вже мали місце численні звернення судів до РСУ та ДСАУ стосовно неналежної охорони приміщень судів, органів та установ системи правосуддя підрозділами Національної поліції та Національної гвардії або взагалі повної відсутності такої охорони, в яких звернуто увагу на неприпустимість припинення та здійснення неналежної охорони судів та наголошено на тому, що такі дії призводять до вільного доступу до приміщень судів осіб, які перешкоджають роботі судів, належному веденню судових справ, і мають наслідком припинення здійснення правосуддя судами, що порушує гарантоване Конституцією право людини на звернення до суду за захистом прав і свобод [5].

В одному з рішень РСУ «Щодо неналежної охорони судів» від 6 жовтня 2016 р. № 69 вищий орган суддівського самоврядування звернув увагу на те, що наявність на території України розповсюдження та неконтрольованого використання зброї створює загрозу життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду та працівників суду. Водночас, судова влада не мала можливості самостійно убезпечити відвідувачів суду та його працівників.

Із цього питання РСУ звернулася до уповноважених органів стосовно забезпечення належної охорони приміщень судів, органів та установ системи правосуддя підрозділами Національної поліції та Національної гвардії та виконання положень п. 39 р. XII Закону «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402–VIII.

До того ж Вища рада правосуддя зверталася до Національної поліції щодо невідкладного вжиття заходів для посилення охорони судів та суддів під час здійснення правосуддя, а також пропонувала Кабінету Міністрів невідкладно затвердити Перелік судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється підрозділами Національної поліції України та Національної гвардії України.

Однак, ні постанови КМ № 906, ні Закону «Про судоустрій і статус суддів» в частині забезпечення охорони судових установ підрозділами Національної поліції та Національної гвардії не виконувалися. Підрозділами МВС саботувалося виконання прямих обов'язків із забезпечення гарантованої Конституцією та законами України належної охорони судів, суддів, учасників процесу. Діяльність цих органів зводилася лише до періодичного складання актів обстеження адміністративних будівель, уточнень системи охорони та підписання їх судами погоджувальних актів.

Забезпечувався правопорядок лише в окремих випадках, на виконання ухвал суду, коли органи Національної поліції, Національної гвардії залучалися з метою забезпечення громадського порядку під час розгляду конкретної справи. Проте безпосередня і постійна охорона судів так і не здійснювалася. Така ситуація створила пряму загрозу для життя та здоров'я як суддів і працівників апарату, так і відвідувачів судів, у зв'язку із чим рішенням Ради суддів України № 76 від 7 грудня 2017 р. визнано неналежною практичну реалізацію положень Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [6].

Нарешті, 12 липня 2018 р. ухвалено Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» № 2509–VIII, Закон України «Про Вищий антикорупційний суд»» [7], на підставі чого ст. 160 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» замінено гл. 4 «Служба судової охорони». Зазначеними змінами зокрема визначено, що підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного гарантування особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення в суді учасників судового процесу здійснює Служба судової охорони, навіть урегульовано питання грошового забезпечення її співробітників [8].

Проте і досі Служба судової охорони не почала виконання своїх функцій.

Отже, проаналізуємо викладені в ухвалених нормативно-правових актах положення.

Згідно з п. 13 Положення про Службу судової охорони, вона, відповідно до покладених на неї завдань [9]:

1) забезпечує пропуск осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їх територію транспортних засобів;

2) забезпечує підтримання та реагує на порушення громадського порядку під час розгляду справ судом, вживає заходів для припинення проявів неповаги до суду;

3) здійснює заходи з охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ системи правосуддя, недоторканності та цілісності розташованого в таких приміщеннях майна, запобігання протиправним діям щодо нього, недопущення чи припинення таких дій;

4) вживає заходів для запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, а також учасників судового процесу (у суді), забезпечує

виявлення та нейтралізації таких загроз; вживає у разі надходження від судді відповідної заяви необхідних заходів для убезпечення судді, членів його сім'ї; реагує в межах наданих законом повноважень на протиправні дії, пов'язані з посяганням на суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, учасників судового процесу;

5) гарантує особисту безпеку суддів Вищого антикорупційного суду та членів їхніх сімей, збереження їхнього майна; у разі потреби за заявою судді Вищого антикорупційного суду забезпечує цілодобову охорону особистої безпеки судді та членів його сім'ї, а також тимчасове розміщення таких осіб у місцях, що гарантують їхню безпеку; за заявою судді Вищого антикорупційного суду забезпечує цілодобову охорону особистого або службового житла судді;

6) здійснює заходи у межах компетенції стосовно запобігання терористичним актам, злочинам терористичної спрямованості на об'єктах охорони, виявлення і припинення таких актів, взаємодіє з іншими суб'єктами боротьби з тероризмом із питань застосування сил та засобів Служби;

7) уживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і громадській безпеці, що виникли на об'єктах охорони внаслідок вчинення протиправних дій;

8) здійснює заходи в межах компетенції щодо рятування людей, їх убезпечення, охорони майна в разі стихійного лиха та надзвичайних ситуацій, ліквідації їхніх наслідків на об'єктах охорони;

9) уживає всіх можливих заходів для надання домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок вчинення протиправних дій, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я на об'єктах охорони;

10) сприяє в межах компетенції забезпеченню на об'єктах охорони правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації в разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

11) у межах інформаційно-аналітичної діяльності формує бази (банки) даних, здійснює інформаційно-аналітичну роботу, а також обробку персональних даних у межах повноважень, передбачених законом;

12) забезпечує криптографічний захист інформації, яка є власністю держави, та інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої визначена законом;

13) уживає заходів щодо гарантування протипожежної безпеки в будівлях, приміщеннях Центрального апарату та територіальних підрозділах, а також на територіях, де вони розташовані;

14) здійснює експлуатацію, обслуговування технічних засобів охоронного призначення, озброєння, транспорту, засобів зв'язку, приміщень, які надані Службі для виконання покладених на неї завдань;

15) здійснює в межах повноважень міжнародне співробітництво з метою вдосконалення роботи Служби;

16) здійснює моніторинг оперативної обстановки, вивчає, аналізує і узагальнює результати її ефективності своєї діяльності, інформує у порядку та спосіб, які передбачені законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також громадськість про провадження діяльності;

17) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правових актів з питань діяльності Служби та установленим порядком подає їх до відповідних державних органів;

18) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Відповідно до п. 14 Положення про Службу судової охорони, Службі та її співробітникам для здійснення покладених на них повноважень надаються права [9]:

1) вимагати від осіб, які входять до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, пред'явлення документа, що посвідчує особу; перевіряти в осіб, які входять до приміщень суду, органів і установ системи правосуддя, документи, що посвідчують особу, та за наявності обґрунтованих підстав вважати, що перебування особи на об'єктах охорони створює загрозу безпеці суддів, працівників суду, об'єктів охорони, порушення громадського порядку, обмежувати допуск таких осіб до об'єктів охорони;

2) здійснювати поверхневу перевірку осіб, які входять на об'єкти охорони, шляхом їх візуального огляду та огляду їхніх речей, проведення по поверхні вбрання осіб спеціальним приладом або засобом;

3) затримувати осіб, які незаконно проникли або намагаються незаконно проникнути на об'єкти охорони, перевіряти в них документи, що посвідчують особу, здійснювати встановленим законом порядком особистий огляд затриманих та огляд їхніх речей, які є при них, і передавати їх правоохоронним органам;

4) не допускати громадян до окремих приміщень об'єктів охорони, вимагати від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх, тимчасово обмежувати фактичне володіння річчю, якщо це необхідно для забезпечення громадського порядку в суді, гарантування особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, безпеки учасників судового процесу;

5) використовувати інформаційні ресурси в порядку, установленому для Національної поліції України Законом України «Про Національну поліцію», одержувати встановленим порядком від керівників органів державної влади України, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності за письмовим запитом голови Служби або його заступників відомості, необхідні для здійснення покладених на Службу повноважень;

6) уживати заходів із метою запобігання протиправним посяганням на суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, умисному пошкодженню або знищенню майна об'єктів охорони;

7) застосовувати технічні прилади і технічні засоби, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засоби фото- і кінозйомки, відеозапису;

8) оглядати територію, будинки, об'єкти охорони;

9) залучати за погодженням із керівниками правоохоронних та інших державних органів їхніх працівників, співробітників, військовослужбовців, технічні й інші засоби;

10) застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в порядку та випадках, визначених законами України «Про Національну поліцію» та «Про охоронну діяльність»;

11) розробляти пропозиції щодо закріплення у відповідних нормативно-правових актах та технічній документації (конструкторська, технологічна, програмна документація, технічні умови, документи із стандартизації та сертифікації, інструкції) обов'язкових умов у галузі технічного регулювання щодо продукції, яка необхідна для потреб Служби;

12) засновувати відповідно до законодавства відомчі відзнаки Служби;

13) залучати встановленим порядком до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів судової влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їхніми керівниками) для розгляду питань, що належать до компетенції Служби;

14) одержувати встановленим законодавством порядком від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від

форми власності та їх посадових осіб, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань;

15) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, установ та іншими технічними засобами;

16) відкривати рахунки в установах Державної казначейської служби України та банках;

17) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до компетенції Служби.

Відповідно до п. 1 ст. 162 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Служба судової охорони [10]:

1) забезпечує пропуск осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їхню територію транспортних засобів;

2) забезпечує підтримання та реагує на порушення громадського порядку під час розгляду справ судом, уживає заходів до припинення проявів неповаги до суду;

3) здійснює заходи з охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ системи правосуддя, недоторканності та цілісності розташованого в таких приміщеннях майна, запобігання протиправним діям щодо нього, недопущення чи припинення таких дій;

4) здійснює заходи із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, а також у суді – учасників судового процесу, виявлення та нейтралізації таких загроз; уживає у разі надходження від судді відповідної заяви необхідних заходів для забезпечення судді, членів його сім'ї;

5) реагує у межах наданих законом повноважень на протиправні дії, пов'язані з посяганням на суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, учасників судового процесу.

Відповідно до п. 2 ст. 162 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Службі судової охорони та її співробітникам для здійснення покладених на них повноважень надаються права [10]:

1) вимагати від осіб, які входять до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, пред'явлення документа, що посвідчує особу; перевіряти в осіб, які входять до приміщень суду, органів і установ системи правосуддя, документи, що посвідчують особу, та за наявності обґрунтованих підстав вважати, що перебування особи в приміщенні суду, органу, установи системи правосуддя створює загрозу безпеці суддів, працівників апарату суду, органів і установ системи правосуддя, порушення громадського порядку, обмежувати допуск таких осіб до приміщень суду, органів і установ системи правосуддя;

2) здійснювати поверхневу перевірку осіб, які входять до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, шляхом їх візуального огляду та огляду їхніх речей, проведення по поверхні вбрання осіб спеціальним приладом або засобом;

3) затримувати осіб, які незаконно проникли або намагаються незаконно проникнути до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, перевіряти в них документи, що посвідчують особу, здійснювати встановленим законом порядком особистий огляд затриманих та огляд їхніх речей, які є при них, і передавати їх правоохоронним органам;

4) не допускати громадян до окремих приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, вимагати від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх, тимчасово обмежувати фактичне володіння річчю, якщо це необхідно для забезпечення громадського порядку в суді, гарантування особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, безпеки учасників судового процесу;

5) використовувати інформаційні ресурси в порядку, установленому для Національної поліції України Зако-

ном України «Про Національну поліцію», одержувати установленим порядком від керівників органів державної влади України, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності за письмовим запитом голови Служби або його заступників відомості, необхідні для здійснення покладених на Службу повноважень;

6) уживати заходів із метою запобігання протиправним посяганням на суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, умисному пошкодженню або знищенню майна суду, органів і установ системи правосуддя;

7) застосовувати технічні прилади і технічні засоби, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засоби фото- і кінозйомки, відеозапису;

8) оглядати територію, будинки, приміщення суду, органів і установ системи правосуддя;

9) залучати за погодженням із керівниками правоохоронних та інших державних органів їх працівників, співробітників, військовослужбовців, технічні й інші засоби;

10) застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в порядку та випадках, визначених законами України «Про Національну поліцію» [11] та «Про охоронну діяльність» [12].

Відповідно до пп. 4–6 ст. 10 р. IV Закону України «Про Вищий антикорупційний суд України» [13], охорону судді Вищого антикорупційного суду, членів його сім'ї, а також охорону житла судді забезпечує Служба судової охорони; у разі загрози життю чи здоров'ю судді Вищого антикорупційного суду, членів його сім'ї за заявою судді Служба судової охорони забезпечує тимчасове розміщення таких осіб у місцях, що гарантують їхню безпеку; службові приміщення Вищого антикорупційного суду оснащуються сучасними засобами безпеки, що гарантують особисту безпеку суддів, збереження документації Вищого антикорупційного суду, унеможливлення незаконного проникнення до приміщень цього суду.

Загальна характеристика викладених положень, свідчить про певні неузгодженості закріплених норм, які межують із чинними нормативно-правовими актами.

По-перше, постає питання про доцільність існування у зв'язку зі створенням Служби судової охорони служби судових розпорядників, основні завдання яких сьогодні такі:

1) забезпечення додержання особами, які перебувають у суді, встановлених правил;

2) забезпечення виконання учасниками судового процесу й іншими особами, які перебувають у залі судового засідання, розпоряджень головуючого судді в судовому засіданні;

3) взаємодія зі Службою судової охорони, Національною поліцією України, Національною гвардією України щодо підтримання громадського порядку в залі судового засідання й у приміщенні суду.

До того ж усі приміщення суду із початком роботи Служби судової охорони будуть облаштовані тривожними кнопками, і в разі виникнення надзвичайної ситуації належним буде і реагування. Ризик виникнення надзвичайної ситуації також буде мінімальним, адже Служба судової охорони здійснюватиме поверхневу перевірку осіб, які входять до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, шляхом їх візуального огляду

та огляду їхніх речей, проведення по поверхні вбрання осіб спеціальними приладами або засобами. Окрім цього, заплановано і створення окремих підрозділів швидкого реагування, які матимуть відповідні навички та зможуть навести лад і забезпечити громадський порядок під час судового засідання.

По-друге, ні в Законі України «Про судоустрій і статус суддів», ні в Положенні про Службу судової охорони не передбачено взаємодії з Національною поліцією України, Національною гвардією України щодо заявлених у нормативно-правових актах положень. Лише в п. 6 Положення про Службу судової охорони про взаємодію опосередковано зазначено таке: *здійснює заходи у межах компетенції стосовно запобігання, виявлення і припинення терористичних актів, злочинів терористичної спрямованості на об'єктах охорони та взаємодіє з іншими суб'єктами боротьби з тероризмом з питань застосування сил та засобів Служби*. Водночас, як у Положенні про Службу судової охорони, так і в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено цілу низку заходів, що прямо вказують на взаємодію насамперед із територіальними підрозділами Національної поліції, Національної гвардії, Державною службою надзвичайних ситуацій тощо. Окрім того, більшість викладених положень дублюють повноваження Національної поліції, Національної гвардії тощо.

По-третє, пп. 10 п. 14 Положення про службу судової охорони, а також ч. 10 п. 2 ст. 162 Закону «Про судоустрій і статус суддів» однаково тлумачать, що Службі судової охорони та її співробітникам для здійснення покладених на них повноважень надається право застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в порядку та випадках, визначених законами України «Про Національну поліцію» та «Про охоронну діяльність». На нашу думку, хибним є посилання на Закон України «Про охоронну діяльність», основною метою якого є створення умов для: 1) захисту майна, забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та фізичних осіб; 2) забезпечення державного контролю за здійсненням заходів з охорони майна та фізичних осіб; 3) розвитку та вдосконалення сфери надання послуг з охорони власності та громадян на договірній основі, а Служба судової охорони є державним органом у системі правосуддя, тому і застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби Служба судової охорони має виключно на підставах, визначених Законом України «Про Національну поліцію».

Отже, створено потужну і водночас громіздку інституцію зі складним механізмом регулювання, який дублює повноваження працівників Національної поліції, Національної гвардії тощо, проте прямо не передбачає взаємодії між ними, що потребує законодавчого вирішення. Доцільною також є реорганізація Служби судових розпорядників, можливо, шляхом зарахування їх до штату Служби судової охорони. Вищевказане свідчить про необхідність внесення змін до основних законодавчих положень, що регулюватимуть діяльність Служби судової охорони, узгодити їх із чинними нормативно-правовими актами. Звісно, це загальнонормативні питання до врегулювання, жвава ж дискусія почнеться тоді, коли Служба судової охорони запрацює.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Конституційний суд України : Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376.
3. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781–XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50.
4. Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки : міжнародний документ від 17 листопада 2010 р. № (2010) 12.
5. Богацька Н. Безпека людей в судах. URL: https://zib.com.ua/ua/print/131098-chi_vikonae_nacionalna_policiya_svoi_obovyazki.html.
6. Рішення Ради суддів України № 76 від 7 грудня 2017 р. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-rsu-no-76-vid-07122017-se083a2881c.pdf>.

7. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» : Закон України від 12 липня 2018 р. № 2509–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 35. Ст. 267.
8. Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони : постанова КМУ від 3 квітня 2019 р. № 289.
9. Положення про Службу судової охорони : рішення Вищої ради правосуддя від 4 квітня 2019 р. № 1051/0/15-19.
10. Про судоустрій і статус суддів : Закон від 2 червня 2016 р. № 1402–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
11. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № № 40–41. Ст. 379.
12. Про охоронну діяльність : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4616–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 2. Ст. 8.
13. Про Вищий антикорупційний суд України: Закон України від 7 червня 2018 р. № 2447–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 24. Ст. 212.